

הַשִּׁיבֵנוּ אֲבֵינוּ לְתוֹרָתְךָ, וְקִרְבָּנוּ מִלְכָּנוּ
 לְעִבּוּדְךָ, וְהַחֲזִירֵנוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ.
 בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַרוֹצֶה בְּתִשׁוּבָה.

סֵלַח לָנוּ אֲבֵינוּ כִּי חָטֵאנוּ, מְחַל לָנוּ מִלְכָּנוּ
 כִּי פָשַׁעְנוּ, כִּי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה
 יְהוָה, חַנוּן הַמְרַבֵּה לְסִלּוֹת.

רֵאא נָא בְּעֵינֵינוּ, וְרִיבָה רִיבָנוּ, וּגְאֹלֵנוּ מִהָרָה
 לְמַעַן שְׁמֶךָ, כִּי גּוֹאֵל חֲזָק אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה
 יְהוָה, גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל.

בתענית ציבור (גם בתשעה באב - מע"ר קצ"ט) מוסיף הש"ץ "עננו" (אם יש עשרה מתעניין).

עֲנֵנוּ יְהוָה עֲנֵנוּ בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתֵנוּ, כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אָנֹחֵנוּ. אֵל תִּפְּן
 אֶל רִשְׁעֵנוּ, וְאֵל תִּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִכָּמוֹנוּ, וְאֵל תִּתְּעַלֵּם מִתַּחֲנֻנָּנוּ. הִיִּה נָא
 קְרוֹב לְשׁוֹעֲתֵנוּ, יְהִי נָא חֶסֶדְךָ לְנַחֲמָנוּ. טָרֵם נִקְרָא אֵלֶיךָ עֲנָנוּ, בְּדָבָר
 שְׁנֵאמַר, וְהִיָּה טָרֵם יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה, עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וְאֲנִי אֶשְׁמַע:
 כִּי אַתָּה יְהוָה הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה, פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה.
 בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה.

(ואפי' עד למאוחרים – תפילה ישרה פפד"א תס"ג). אבל כבר בסי' יוסף אומץ (משנת ש"צ) מעיד שמנהג
 פולין "דעה בינה והשכל" וכ"ה בסידורים מר"ע ור"א ואילך וכן הגירסא בפירוש התפילה לר' אברהם
 בן הגר"א וכ"ה באמרי נועם ברכות נ' א' ד"ה ההוא. ועי' שנו"א ברכות פ"ה מ"ב שמשמע שהגירסא
 "חכמה בינה ודעת", והוא תימה.

כִּי פִשְׁעֵנוּ. בסי' מצוין שכאן אומרים סליחות, אבל דעת הגר"א (מע"ר נ"ז) לאמרם רק אחר חזרת
 הש"ץ. ועמ"ש לקמן בתחילת סדר סליחות. פִשְׁעֵנוּ. בפתח – כ"ה בסי', ורש"י ור"ע ור"א שינו לקמץ
 ולא נתקבל שינויים בסידורים שאחריהם (שקלאוו תקמ"ח). מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אַתָּה. בפתח – עי' בברכת
 רפאנו.

רֵאא נָא. כ"ה כמעט בכל סי' וגם בסידור רש"י (רק בפראג רע"ט ולובלין שמי"ב לא גרסו נא), וכ"כ
 מג"א סי' קט"ז וחיי"א (כ"ד ל"א). ובסידור ר"ע ור"א מופיעה המלה "נא" מוקפת בסוגרים ע"פ
 מהרש"ל שלא גרס לה (מובא במג"א שם), ובפירוש התפילה לר"א בהגר"א ליתא לתיבה זו. גּוֹאֵל חֲזָק
 אַתָּה. בפתח – עי' בברכת רפאנו.

כִּי תִהְיֶה אַתָּה. בקמץ – ע"פ לשון הפסוק בירמיה י"ז, י"ד. לאפוקי ממלת אַתָּה שקודם חתימת

רַפְּאֵנוּ יְהוָה וְנִרְפָּא, הוֹשִׁיעֵנו וְנוֹשְׁעָה, כִּי
תְהַלֵּתְנוּ אִתָּהּ, וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל
מִכּוֹתֵינוּ,* כִּי אֵל מֶלֶךְ

* תפילה עבור החולה

זֶה רִצּוֹן מִלִּפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי
אֲבוֹתַי, שֶׁתִּשְׁלַח מְהֵרָה רְפוּאָה
שְׁלֵמָה מִן הַשָּׁמַיִם, רְפוּאָה הַנֶּפֶשׁ
וְרְפוּאָה הַגּוּף, לַחֹלֶה (פב"פ), בְּתוֹךְ
שָׁאֵר חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל.

רוֹפֵא נֶאֱמָן וְרַחֲמָן
אִתָּהּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה,
רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל.

בָּרַךְ עָלֵינוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת
וְאֶת כָּל מִיְּנֵי תְבוֹאָתָהּ לְטוֹבָה,

בחורף: וְתֵן טַל וּמָטָר לְבִרְכָּהּ בקיץ: וְתֵן בְּרָכָה

עַל פְּנֵי הָאָדָמָה וְשַׁבְּעֵנוּ מִטוֹבָהּ, וּבָרַךְ
שְׁנֵתָנוּ כַּשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה,
מְבָרַךְ הַשָּׁנִים.

טעה בחורף ולא שאל מטר, אם נזכר באמצע ברכת השנים אומר במקום שנזכר, נזכר אח"כ קודם שומע תפילה אומר בשומע תפילה, נזכר אחר שומע תפילה (אפי' קודם שהתחיל רצה - בהגר"א סי' קי"ד ס"ק י"ז) קודם שסיים התפילה חוזר לברכת השנים, ואם נזכר אחר שסיים התפילה חוזר לראש התפילה. **טעה בקיץ** ושאל מטר, אם נזכר בתוך התפילה חוזר לתחילת ברכת השנים ואם נזכר אחר שסיים התפילה חוזר לראש התפילה.

נסתפק אם טעה בין בקיץ בין בחורף, דינו כדלעיל בנסתפק במוריד הגשם (בהגר"א סי' קי"ד ס"ק כ"ג).

הברכה וכן בשאר סוף ברכות שאין לקרותם בקמץ – רש"י ע"פ מהרש"ל וכ"כ גם ר"ע ור"א וכ"ה בכל ס"י (אלא שבהם גם תהלתנו אתה מנוקד בפתח, ובדומה לזה עיין בברכות השחר בניקוד לילה בקמץ), והשינוי לקמץ לפני חתימת הברכה הוא משינויי רז"ה (והסכים עמו בזה יעב"ץ) כמו גם עוד הרבה הפסקים שחידש מדעתו (עי' לעיל בברכת אהבה רבה).

תפילה עבור החולה. ליתא בס"י, והנוסח כאן הוא כמו שנתקבל ע"פ סידור דרך ישרה לבעל קיצור שלי"ה (ובא"ר סי' קט"ז הביא נוסח שונה), והוא ע"פ הגמ' (ע"ז ח' א') "אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפילה אם יש לו חולה בתוך ביתו אומר בברכת חולים" ונפסק בטושי"ע סי' קי"ט ובבהגר"א שם (אלא שלצורך יחיד אינו רשאי להאריך). וע"כ מ"ש לעיל לפני תפילת שמ"ע בשם הגר"א דאסור לכוון בתפילה לצורך עצמו – היינו במטבע התפילה שטבעו חכמים, אבל להוסיף כשצריך שרי. **רופא חולי.** ובכל ס"י הגירסא חָלִי (או חוֹלֵי) ורש"י שינה לחוֹלֵי (כגירסת סי' ספרד) ובעקבותיו כמעט כל הסידורים שאחריו.

ושבענו מטובה. דקאי על א"י – מע"ר מ"ח ודיוקים בנוסח התפילה, וכ"ה במקצת ס"י (טיהנגן ש"כ,